

Overlegorgaan
Fysieke Leefomgeving

Hoe organiseer je een moreel beraad?

Door Tom Schuurmans, Liset Verschoore,
Maaïke de Beer van het Overlegorgaan
Fysieke Leefomgeving

7 juni 2021

Programma

- Welkom door Maaïke
- Presentatie Tom en Liset
- Zelf aan de slag via Mentimeter!
- Vragen?

Aanleiding voor het moreel beraad

- Verzoek Jan van den Bos aan OFL
- Dialoog over ethische dilemma's bij digitalisering
- Zoektocht naar een gespreksvorm met voldoende diepgang en ruimte voor dialoog

Wat is een moreel beraad?

- Een verdiepend gesprek met een groep belanghebbenden over een ethisch dilemma
- Het gesprek verloopt gestructureerd in een veilige setting
- Vanuit verschillende perspectieven en personen naar het vraagstuk wordt gekeken.

Wat levert een moreel beraad op?

- Verdieping en verbreding en daardoor mogelijk ook nieuwe inzichten en handelingsperspectieven over hoe om te gaan met het ethische dilemma

Wanneer zet je een moreel beraad in?

- Kan op ieder gewenst moment
- Bijvoorbeeld:
  - Aan het begin van je project: voor de inrichting van je project (ethisch by design)
  - Aan het eind van je project: als er een besluit moet worden genomen of advies over een besluit moet worden opgemaakt

Vorbereitung moreel beraad

- Inhoudelijk
- Deelnemers
- Gespreksleider
- Duur, bij voorkeur 3 uur
- Online of offline
- Verslaglegging en canvas

De morele vraag

Het doel is om de morele vraag zo compact mogelijk te maken, maar wel specifiek genoeg. De morele vraag heeft altijd de ja/nee-vorm en begint met mogen of mag. Dit zorgt ervoor dat de beantwoording van de vraag een echte keuze vereist.

- Bijvoorbeeld: Mag de overheid het gedrag van burgers beïnvloeden op basis van data?

Een veilige setting creëren

- Gespreksregels

Spreek beknopt, concreet en vrijmoedig, wees nieuwsgierig.

- Chatham house Rule

Informatie uit het beraad mag vrijelijk worden gebruikt, mits de identiteit van de deelnemers en hun relatie tot het gespreksonderwerp daarbij niet worden onthuld.

Wat is ethiek?

Als we het niet meer eens zijn over de normen en waarden, dan heb je het over ethiek.

De vraag die ethiek streeft te beantwoorden:

- *Wat is goed, wat is kwaad?*

Ethiek is het 'reparatiewerk' dat we verzetten wanneer zich problemen voordoen en morele routines niet meer vanzelf spreken.

- Bijvoorbeeld als:
  - Normen overtreden worden
  - Er is een conflict van goed-goed.
  - Er nieuwe problemen zich voordoen, bijvoorbeeld door nieuwe techniek

Een ethisch dilemma

- Een ethisch dilemma is een moeilijke keuze waarbij er nooit één goed antwoord is, de waarden conflicteren
- Citaat Tsjalling Swierstra: "Je komt er nooit met schone handen vandaan"

MORAL MACHINE

Home Judge Classic Design Browse About Feedback En

What should the self-driving car do?

1 / 13

Show Description

Show Description

De ethische vraag voor dit webinar

Mag IenW data uit auto's
gebruiken voor het verbeteren
van het wegennet?

Het canvas

- Voorbeeld
- Leeg canvas beschikbaar
- Gebruiken via Mural of Miro
- Vandaag: Geen canvas (gezien de beperkte tijd)

Redenen voor:

De des meer dan 100 miljoen Nederlanders nu, wordt versneld	Veiligheid	Er wordt in grote mate gebruik gemaakt van de openbare ruimte in de openbare ruimte	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten
Bestrijding terrorisme	De niet kan worden gebruikt voor andere activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten
Wat je in openbare ruimte doet is openbaar	Goed voor algemeen nut	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten
Het is belangrijk dat iedereen erin kan	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	Openbare ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten

BURGER RECHT WETBOEK

Morele vraag:
Mag je iedereen in de openbare ruimte digitaal volgen?

Redenen tegen:

De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten
De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten
De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten
De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten	De publieke ruimte wordt gebruikt voor commerciële activiteiten

Spanningen:

veiligheid vs privacy	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld
veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld
veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld
veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld	veiligheid van de menselijke wereld

Waarden:

veiligheid	privacy	veiligheid	privacy	veiligheid	privacy
veiligheid	privacy	veiligheid	privacy	veiligheid	privacy
veiligheid	privacy	veiligheid	privacy	veiligheid	privacy
veiligheid	privacy	veiligheid	privacy	veiligheid	privacy

Moreel oordeel:

Ja, want dat is goed van ons (denk aan economie, veiligheid en controle) ondanks de mogelijke consequenties voor je privacy.

Je mag iedereen in de openbare ruimte volgen want de toepassing van technologie in de openbare ruimte gaat bijdragen aan het vergroten van welzijn en welvaart ondanks dat dit in eerste instantie zal leiden tot druk op waarden als autonomie, rechtvaardigheid en gelijkwaardigheid.

Nee, het monitoren van gedrag in de openbare ruimte is geen wenselijke situatie want het is per definitie een disproportioneel instrument ondanks dat het instrument flexibel kan worden toegepast

Ja want het is niet tegen te houden, ondanks dat we er nog niet klaar voor zijn

Nee, ondanks: alle technologische vooruitgang dienen wij het welzijn en de keuzes van burger centraal te stellen. Want: vrijheid is in een democratisch samenleving van het hoogste belang.

Ne, want het is niet meer waard om de openbare ruimte te gebruiken dan de kosten die het oplevert. Het is niet meer waard om de openbare ruimte te gebruiken dan de kosten die het oplevert. Het is niet meer waard om de openbare ruimte te gebruiken dan de kosten die het oplevert.

Voorbeeldcases (uit het rapport)

1. Het volgen in de openbare ruimte met camera's.
2. Drones en erfgoed waar mensen wonen.
3. Gebruik data reizigers voor mobiliteitsbeleid.
4. Reizigers volgen via een app.
5. Gebruik van robots in de openbare ruimte.
6. Automatisch openen van spitsstroken.

Nu: naar de Mentimeter

Overlegorgaan
Fysieke Leefomgeving

Afsluiting

Dank voor je aanwezigheid

Het rapport, stappenplan en
canvas vind je op de website
van het OFL

